

4. Сурмін Ю. Створення кейса: практичні поради. Київ : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-тосвіти в Україні», 2012. 48 с

5. Шевченко О.П. Педагогічні умови використання кейс-методу в процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Луганськ, 2011. 22 с.

Галина ГОНЧАРОВСЬКА

кандидат психологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Лідія БЕДНАРЧУК

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СЕНСОМОТОРНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Однією з основних проблем спеціальної психології є створення умов для фізичного й психічного розвитку кожної дитини, формування її соціальних та життєвих компетентностей. Тому одне із головних завдань полягає в забезпеченні повноцінного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а також прояву їх особистісного потенціалу. При цьому сенсомоторний розвиток розглядають як базову основу формування ключових компетентностей дитини, що пояснюється специфічною функцією перцепції та моторної діяльності в забезпеченні контактів із соціальним довкіллям; важливо, що інформація, яка надійшла з оточуючого середовища, стає підґрунтям, на базі якого здійснюється їхній подальший розвиток та накопичується унікальний індивідуальний досвід.

Аналіз джерел зі спеціальної психології засвідчує наявність різнопланових та багатоаспектних досліджень особливостей сенсомоторної сфери особистості дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами (Т. Дегтяренко,

І. Дудченко, М. Кривонос, О. Лобанова, Н. Максименко, Ю. Малікова, Л. Метієва, І. Мойсеєнко, М. Породько, І. Родименко та ін.). Проте в теорії і практиці діяльності фахівців у галузі спеціальної психології проблема сенсомоторного розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами цілісно досліджена не була.

Серед дітей дошкільного віку окремо виділяється категорія дітей із особливими освітніми потребами. Їхній психофізичний розвиток вирізняється низкою специфічних особливостей, зокрема: істотним порушенням здатності до просторового орієнтування і координації рухів у випадку порушень зору, недостатнім розвитком моторики у випадку порушень опорно-рухового апарату, ускладненнями в оволодінні мовою та соціальною комунікацією у випадку порушень слуху і специфічними мовленнєвих порушень, та ін. При цьому слід констатувати, що в основі психофізичного розвитку дітей із особливими освітніми потребами постають особливості їхньої сенсорної і моторної сфер.

Як стверджує І. Мойсеєнко, «розвиток сенсомоторики дитини нерозривно пов'язаний із формуванням психіки, є його невід'ємною складовою та рушійною силою. Кожне новоутворення в сенсомоторних можливостях дитини сприяє зростанню активності її психіки, а збільшення можливостей психіки збагачує моторику» [7, с. 73]. Л. Метієва зазначає, що розвиток сенсорної і моторної сфер у дитячому віці також може відбуватися з порушеннями. Зокрема, до сенсорних вона відносить насамперед зорові і слухові порушення, що забезпечують чуттєве відображення та взаємодію дитини з довкіллям, а до моторних – порушення опорно-рухового апарату і мовно-рухових функцій [5].

Вчені, які досліджували проблему сенсомоторного розвитку дітей дошкільного віку із особливими освітніми потребами (Т. Дегтяренко, І. Дудченко, О. Лобанова та ін.), встановили, що вони часто мають порушення просторового орієнтування, координації рухів, що істотно впливає на їх життєдіяльність [1]. Н. Максименко також стверджує, що рухова сфера дітей з особливими освітніми потребами має низку особливостей. Зокрема, за її спостереженнями, хода їх дітей нестійка, рухи хаотичні, погано координовані,

слабо регулюються м'язові зусилля, спостерігаються грубі порушення зорово-рухової координації й неможливість виконання рухових вправ навіть у наслідуванні діяльності дорослої людини [3]. М. Породько пише, що у дітей з особливими освітніми потребами часто спостерігається грубе недорозвинення диференційованих рухів пальців рук, а недоліки довільних рухів носять виражений стійкий характер [6].

Низка наукових досліджень (О. Дроботій, М. Кривonos та ін.) свідчить, що стан сенсомоторики впливає на фізичний розвиток (гнучкість, тонус м'язів, спритність), вегетативну функцію (робота внутрішніх органів, психічний стан), пізнавальні можливості (пам'ять, увага, мислення) дітей з особливими потребами [22]. І. Родименко та І. Мойсеєнко при цьому стверджують, що, оскільки моторне навантаження задовольняє природну потребу дитини у русі, а рух протидіє гіпокінезії, сприяючи зміцненню усіх функцій організму, відновленню втраченого здоров'я, розвитку фізичних здібностей та ін., тому у дітей з особливими освітніми потребами потрібно розвивати сенсомоторні якості (рухові здібності, сприйняття, мислення, увагу, уяву, пам'ять, моторику, мовлення), підвищуючи їх сенсомоторну активність [7].

Важливим в контексті сенсомоторного розвитку дітей із особливими освітніми потребами Ю. Малікова називає засвоєння сенсорних еталонів. Так, у процесі оволодіння різними видами продуктивної діяльності вони знайомляться з окремими геометричними фігурами та кольорами. Навіть якщо дитину спеціально не навчають виділяти властивості, співвіднесенню із загальноприйнятим еталонам, то сам матеріал, який вона використовує під час малювання, складання мозаїки, конструювання, аплікації та ін., містить необхідні взірці. Так, стверджує вчена, у процесі малювання дитина з особливими освітніми потребами користується різнокольоровими олівцями і фарбами; конструювання – прямокутниками, трикутниками, квадратами різних розмірів; складання мозаїки та виготовлення аплікації – предметами інших форм і кольорів. До того ж в оволодінні сенсорними еталонами дитині допомагають дорослі, називаючи основні форми, кольори, величини [4].

Як показують наші спостереження, необхідні умови для оволодіння дітьми з особливими освітніми потребами загальноприйнятими сенсорними еталонами виникають в продуктивних різновидах діяльності. Зокрема, коли існує завдання відтворити на малюнку певний предмет, вона намагається співвіднести його специфіку з особливостями наявного образотворчого матеріалу, що призводить до запам'ятання форми кубиків, кольорів фарб чи елементів мозаїки. Слід враховувати, що без організованого сенсорного і моторного виховання діти переважно використовують лише деякі еталони (наприклад, червоний, жовтий або синій кольори чи форми кола, прямокутника і квадрата). Закономірно, що засвоївши лише деякі еталони, дитина чітко і точно сприймає властивості лише деяких, відповідних цим еталонам предметів, а інші різновиди властивостей, еталони яких не засвоєні, сприймає помилково. Тому в процесі предметної та ігрової діяльності дитину слід спеціально учити встановлювати розміри предметів, визначати їхню форму, просторові відношення і колір. Такі продуктивні різновиди діяльності, як малювання, ліплення, конструювання, спортивні ігри та фізичні вправи спонукатимуть дитину користуватися наочним взірцем та виконувати дію за усною інструкцією, що спричинить відповідно розвиток рухової і сенсорної сфер, забезпечить її сенсомоторний розвиток загалом.

Інноваційні технології для розвитку сенсомоторного розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами відкривають нові можливості та підходи для покращення їхнього навчання та розвитку.

Сучасні сенсорні ігри та мобільні додатки та комп'ютерні ігри можуть бути спеціально розробленими для покращення сенсорного розвитку у дітей з особливими потребами. Вони можуть включати завдання, які сприяють розвитку чутливості до дотику, координації рухів та інших сенсорних навичок.

Віртуальна реальність (VR-технології) для стимуляції можуть створювати інтерактивні середовища, де діти можуть взаємодіяти з об'єктами та завданнями, що сприяють розвитку моторних навичок. Це особливо корисно для дітей, які мають обмежену можливість фізичної активності.

Використання сенсорних пристроїв (симуляторів), таких як тачскріни та сенсорні планшети, може допомогти дітям розвивати дрібну моторику та координацію рухів через взаємодію з різноманітними сенсорними іграми та завданнями.

Відеоматеріали та анімація можуть використовуватися для навчання різних аспектів сенсомоторного розвитку, допомагаючи дітям легше розуміти та відтворювати певні рухові паттерни.

Отже, сенсомоторний розвиток дошкільника з особливими освітніми потребами є взаємопов'язаним процесом безперервних кількісних та якісних змін в сенсорній та моторній сферах. Аналіз літературних джерел показує, що роль сенсомоторики у пізнанні навколишнього середовища дітьми дошкільного віку полягає в тому, що завдяки їй дитина доповнює, розширює, перевіряє інформацію, що надходить, за допомогою сенсомоторних каналів. Характерним для сенсомоторної сфери дітей з особливими освітніми потребами є порушення мимовільної регуляції руху, недостатня координованість та чіткість рухів, труднощі у перемиканні й автоматизації, недорозвинення тонких моторних актів, швидке виснажування та ін.

Інноваційні технології дозволяють створювати індивідуалізовані програми для кожної дитини з урахуванням її конкретних сенсомоторних потреб та рівня розвитку. А також можуть надавати вчителям та батькам можливість отримувати зворотний зв'язок про прогрес та досягнення дитини у розвитку сенсомоторних навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дегтяренко Т. М., Лобанова О. В., Дудченко І. О. Мовленнєва і сенсорні системи та їх порушення : навч. посіб. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2012. 416 с.
2. Дроботій О.Л., Кривонос М.Л. Сенсорний розвиток дошкільнят. 3-4 роки. Харків : Ранок, 2021. 192 с.
3. Максименко Н. Л. Сенсорне виховання дошкільників з порушеннями слуху. *Освіта осіб з особливими потребами*. 2013. Вип. 4. С.58-66.

4. Малікова Ю.В. Оволодіння дітьми старшого дошкільного віку перцептивними діями. *Наукові праці*. Миколаїв : МДГУ ім. П. Могили, 2006. Т. 50. Вип. 37. С.161-165.
5. Метієва Л. А. Сенсорне виховання дітей з порушеннями розвитку : збірник ігор та ігрових вправ. Київ : Актуальна освіта, 2007. 120 с.
6. Породько М. І. Корекція психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання : автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2021. 20 с.
7. Родименко І., Мойсеєнко І. Аналіз наукових досліджень сенсомоторного розвитку дітей з особливими потребами. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*. Філософія. Педагогіка. 2022. Вип. 1 (2) С. 73-76.

Зоряна АДАМСЬКА

кандидат психологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

МЕТОДИ ФАСИЛІТАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Повномасштабна війна в Україні актуалізувала цілий спектр проблем на різних рівнях суспільного устрою. Кожного дня українцям доводиться спонтанно приймати рішення в ситуації невизначеності, миттєво реагувати на неочікувані та непередбачувані виклики, вдаватися до швидкого переформатування своїх планів тощо. Саме тому сучасна система освіти повинна бути спрямована не на засвоєння учнями величезного обсягу інформації, а на розвиток таких якостей особистості, як активність, цілеспрямованість, ініціативність, внутрішня мотивованість, самостійність і відповідальність, здатність до вирішення складних завдань у ситуації невизначеності тощо. Так, спрямованість професійної освіти на опанування студентом системою знань, умінь та навичок, її практична орієнтація на оволодіння майбутнім фахівцем не просто набором відомостей і фактів, а способами та технологіями їх отримання, не забезпечать сучасного студента від непередбачуваних професійних ситуацій і не дадуть йому впевненості у ситуації невизначеності в майбутньому. Сьогодні, як ніколи,